

Warszawa, 16-12-2022 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

XI.813.18.2021.AS

Pan

Mateusz Morawiecki

Prezes Rady Ministrów

ePUAP

Szanowny Panie Premierze!

Dziękuję uprzejmie za odpowiedź na moje wystąpienie z dnia 20 czerwca 2022 r. w sprawie zmian w zasadach finansowania i realizacji prawa mniejszości niemieckiej do nauczania własnego języka i nauki w tym języku, będących konsekwencją uchwalenia w dniu 17 grudnia 2021 r. ustawy budżetowej na rok 2022 (Dz. U. z 2022 r. poz. 270) ograniczającej środki przewidziane pierwotnie w budżecie, w części dotyczącej subwencji oświatowej, na nauczanie języka mniejszości narodowych i etnicznych. Muszę jednak ustosunkować się do stanowiska Pana Premiera w sprawie skorzystania z uprawnienia określonego w art. 149 ust. 2 zd. drugie Konstytucji RP, zgodnie z którym Prezes Rady Ministrów może skierować do Rady Ministrów wnioski o uchylenie rozporządzenia ministra.

Z przekazanego do Biura RPO stanowiska wynika bowiem, że w ocenie Pana Premiera w Konstytucji RP nie zostały wskazane przesłanki, którymi powinien się kierować Prezes Rady Ministrów, korzystając z ww. uprawnienia, a co do zasady,

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

Tel. centr. (+48 22) 55 17 700
Infolinia obywatelska 800 676 676
biurorzecznika@brpo.gov.pl
bip.brpo.gov.pl

zgodnie z art. 188 pkt 3 Konstytucji RP, do orzekania w sprawach zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją RP, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami właściwy jest Trybunał Konstytucyjny. Rzecznik Praw Obywatelskich jest zatem konstytucyjnie uprawniony do tego, aby wystąpić w tym przypadku z wnioskiem bezpośrednio do Trybunału. Co więcej, inicjowanie procedury uregulowanej w art. 149 ust. 2 zd. 2 Konstytucji RP w przedstawionym stanie faktycznym i prawnym jest, zdaniem Pana Premiera, działaniem przedwczesnym, a ponadto, na co wskazuje wykładnia językowa regulacji art. 149 ust. 2 zd. 2 Konstytucji, kompetencja Prezesa Rady Ministrów w zakresie derogowania aktów wykonawczych ministrów ma charakter fakultatywny.

Muszę zauważyć, że w odpowiedzi z dnia 20 czerwca 2022 r. nie ustosunkował się Pan Premier do merytorycznej argumentacji Rzecznika Praw Obywatelskich, dotyczącej dyskryminacyjnego charakteru zmian wprowadzonych na mocy dwóch rozporządzeń Ministra Edukacji i Nauki, tj. rozporządzenia z dnia 4 lutego 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz.U. poz. 276) oraz rozporządzenia z dnia 10 lutego 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2022 (Dz.U. poz. 352). Odstępując od skorzystania z sugerowanego przeze mnie środka działania, ograniczył się Pan Premier wyłącznie do podkreślenia fakultatywności uprawnienia określonego w art. 149 ust. 2 zd. drugie Konstytucji RP, czego jako Rzecznik Praw Obywatelskich nie kwestionuję. Jestem również świadomy właściwości Trybunału Konstytucyjnego, który jest władny dokonywać oceny zgodności obowiązujących regulacji z Konstytucją RP. Uważam jednak, że dyskryminacyjny charakter wspomnianych regulacji, a zwłaszcza negatywny wpływ, jaki regulacje te wywierają na realizację konstytucyjnego prawa mniejszości narodowej do nauki, uzasadnia podjęcie

przez Pana Premiera działań w trybie nadzwyczajnym, zdecydowanie szybszym co do rezultatu, niż zainicjowanie sprawy przed Trybunałem Konstytucyjnym.

Z treści udzielonej przez Pana Premiera odpowiedzi nie sposób wywnioskować, czy w ocenie Pana Premiera opisane zmiany w prawie nie budzą wątpliwości co do zgodności z normami konstytucyjnymi i wiążącymi Polskę przepisami prawa międzynarodowego. Dlatego też byłbym zobowiązany, gdyby zechciał Pan Premier odnieść się do przedstawionych przeze mnie wątpliwości również w tym zakresie i pod tym kątem raz jeszcze ocenić zasadność skorzystania z uprawnienia, o którym mowa w art. 149 ust. 2 zd. 2 Konstytucji RP.

Chciałbym także podkreślić, że wdrożenie dwóch ww. rozporządzeń MEiN spowodowało zrozumiałe, moim zdaniem, zaniepokojenie wśród przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych zasiadających w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. W dniu 1 czerwca 2022 r., podczas LXXVIII posiedzenia Komisji Wspólnej większość członków tego gremium, reprezentujących mniejszości narodowe i etniczne oraz społeczność posługującą się językiem regionalnym, zawiesiła swój udział w pracach organu. Powodem takiej decyzji było właśnie obowiązywanie ww. przepisów, w ocenie przedstawicieli mniejszości, dyskryminujących mniejszość niemiecką w kwestii nauczania języka mniejszości oraz brak działań prowadzących do zmiany tej sytuacji ze strony rządowej. Łącznie w oczekiwaniu na uchylenie ww. rozporządzeń swój udział w pracach Komisji zawiesiło 14 członków Komisji Wspólnej (spośród 20 zasiadających obecnie w Komisji reprezentantów mniejszości).¹

Warto też odnotować, że członkowie Komisji, reprezentujący mniejszość niemiecką, złożyli 5 kwietnia 2022 r. do Komisji Europejskiej skargę na przedmiotowe rozporządzenia MEiN mającą na celu zainicjowanie przez Komisję Europejską postępowania, które doprowadzi do powstrzymania dalszego naruszania praw i wolności obywateli polskich będących jednocześnie obywatelami Unii Europejskiej

¹ Zob. Komunikat strony mniejszościowej Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych z dnia 7 czerwca 2022 r., dostępny pod adresem: <https://skgd.pl/2022/06/07/komunikat-strony-mniejszosciowej-kwrimnie/> [Dostęp: 22.11.2022 r.].

należących do niemieckiej mniejszości narodowej.² W skardze wskazano, że przedmiotowe rozporządzenia skutkują naruszeniami przepisów wspólnotowych, w tym art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej, a także art. 20 i 21 Karty praw podstawowych, a także dyrektywy Rady 2000/43 WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne.

Sporne przepisy spowodowały także reakcję Komisji Ekspertów do spraw Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych Rady Europy. W dniu 9 lutego 2022 r.³ Komisja ta wystosowała do rządu RP wystąpienie z prośbą o udzielenie w tej sprawie wyjaśnień.⁴ Przedstawiciele Rady Europy przypomnieli, że Polska, jako strona Karty, zobowiązała się chronić i wspierać stosowanie jej postanowień w życiu prywatnym i publicznym. W opinii Komisji Ekspertów Polska nie dotrzymała swoich zobowiązań co do umożliwienia nauczania języka niemieckiego jako mniejszościowego.

Ponadto, jak wynika ze skarg kierowanych do Biura RPO przez niektóre jednostki samorządu terytorialnego, istnieje prawdopodobieństwo, że poszczególne samorządy, pragnąc utrzymać uprzednio obowiązującą liczbę godzin nauczania języka niemieckiego jako mniejszościowego oraz zachować obecny poziom zatrudnienia nauczycieli języka niemieckiego, pokryją dodatkowe koszty, w związku z czym, de facto, przejmą ciężar odpowiedzialności za utrzymanie standardów nauczania języków mniejszościowych. Dostępność nauki języka mniejszości staje się więc, w opisanych okolicznościach, uzależniona od uwarunkowań w danej jednostce samorządu (sytuacji finansowej czy podejścia decydentów), a w wymiarze indywidualnym – od miejsca zamieszkania osoby zainteresowanej taką nauką. Tego rodzaju sytuacja nie powinna mieć miejsca – władze publiczne mają bowiem pozytywny obowiązek zapewnienia jednolitych warunków do nauki w danym zakresie.

² Zob. komunikat <https://skgd.pl/2022/04/06/stanowcza-reakcja-mniejszosci-niemieckiej-przeciwko-dzialaniom-mein/> [Dostęp: 22.11.2022 r.].

³ Europejska karta języków regionalnych i mniejszościowych, sporządzona w Strasburgu dnia 5 listopada 1992 r. (Dz. U. z 200 r. Nr 137, poz. 1121).

⁴ Komunikat dostępny na stronie Komisji Europejskiej dostępny pod linkiem: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/poland-committee-of-experts-concerned-about-decisions-affecting-german-language-in-education> [Dostęp: 22.11.2022 r.].

W związku z powyższym, na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.), zwracam się do Pana Premiera z prośbą o ponownie rozważenie zastosowania uprawnienia określonego w art. 149 ust. 2 zd. drugie Konstytucji RP. Byłbym zobowiązany, gdyby zechciał Pan Premier przedstawić swoje stanowisko w tym zakresie, oparte również o analizę spornych regulacji i wątpliwości co do ich zgodności z normami prawa krajowego i międzynarodowego, które przedstawiłem we wcześniejszej korespondencji.

Z poważaniem

Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich
/-podpisano elektronicznie/